

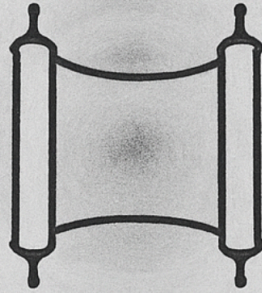
בס"ד

Alter Rebbe

Torah Ohr

Pesach

לְהַבִּין מַה שְּׁאָמַר בַּהֲגָדָה מִצָּה זֶה

Dedicated To:

אֵילֵנָה דְּבוּרָה בֵּת שְׂרָה מְרִים

May Hashem Bless You With

Shefa Brachos

To find more Maamarim and to dedicate one visit:

ChassidusNow.com

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
 להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

Introduction

Rabbi Shneur Zalman of Liadi (1745–1812), known as the Alter Rebbe, founder of Chabad Chassidus, developed a deeply structured system explaining how Divine light flows through levels of consciousness and reality. In this maamar on Pesach, matzah, and the nature of Yom Tov and Shabbos, he reveals a profound distinction between two types of Divine revelation: one that can be grasped and experienced with joy, and one that utterly transcends comprehension. Through this, he explains the inner meaning of matzah, chametz, geulah, and the unique spiritual mechanics of Pesach.

(א)

To understand what is stated in the Haggadah, “This matzah that we eat for what reason? Because the dough of our ancestors did not have time, etc., for they were driven out, etc.”

להבין מה שאמר בהגדה "מצה זו שאנו אוכלין על שום מה? על שום שלא הספיק כו', פי גרשו כו' "

This implies that had they not been driven out and there had been enough time for the dough to leaven, they would have eaten chametz.

דמשמע הא אלו לא גרשו והספיק להחמיץ, היו אוכלים חמץ

But they had already been commanded on the tenth of this month, etc., “with matzot and maror shall they eat it.”

והלוא כבר נצטוו בעשור לחדש הזה כו', "על מצות ומרורים יאכלהו

And also for generations they were commanded: “For seven days, no leaven shall be found,” etc., “in all your dwellings you shall eat matzot.”

וגם לדורות נצטוו: "שבעת ימים שאר לא ימצא כו', "בכל מושבותיכם תאכלו מצות

And in the verse itself, one must understand that the commandment for the generations was a remembrance of the Exodus.

ובפסוק עצמו יש להבין שהצווי שלדורות הזה זכר ליציאת מצרים

But the Pesach of Egypt did not involve a prohibition of chametz except for one day, as stated in the Gemara (Pesachim 96b).

והלוא פסח מצרים אינו נוהג אסור חמץ אלא יום (אחד, כדאיתא בגמרא (פרק ט' דפסחים דף צ"ו ע"ב

The matter is that the Pesach of Egypt only applied for one day.

והענין, דפסח מצרים אינו נוהג אלא יום אחד

Therefore, it was specifically because they were driven out that they ate matzah on the remaining days of Pesach as well.

ולכן דוקא פי גרשו ומטעם זה הוא שאכלו מצה גם בשאר ימות הפסח

And so too wrote the Mizrachi in Parashat Re'eh on the verse “for in haste you left,” and nonetheless, the commandment for generations is seven days, which is a remembrance of the Exodus.

וכן כתב המזרחי בפרשת ראה על פסוק "כי בהפזון יצאת", ואף על פי כן הצווי שלדורות שבעה ימים והם זכר ליציאת מצרים

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And to understand somewhat the matter of eating matzah, one must preface with the matter of festivals being for joy. The essence of the festivals is the aspect of joy.

וּלְהַבִּין קֶצֶת עֲנָנוּ אֲכִילַת מַצָּה, יֵשׁ לְהַקְדִּים עֲנָנוּ מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה שְׂעָקָר הַמוֹעֲדִים הוּא בְּחִינַת הַשְּׂמֵחָה

As it is written: "And you shall rejoice in your festival," for then is the time of revelation of the intellect of the Mother that is, as it is stated in Hallel, "He settles the barren woman of the house as a joyful mother of children."

וְכַדְכָּתִיב: "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגֶּךָ", שְׂאֵז הוּא זְמַן גִּילוּי מוֹחִין דְּאִימָא דְּהִינּוּ מַה שְּׂכַתּוּב בְּהַלֵּל: "מוֹשִׁיבִי עֲקָרַת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה

Now on Shabbat, the revelation is of the intellect of the Father, which is higher, but it does not involve revealed joy like Yom Tov.

וְהִנֵּה, בְּשַׁבָּת הוּא גִילוּי מוֹחִין דְּאָבָא, וְהֵם עֲלִיוֹנִים יוֹתֵר, וְאִין שֵׁם בְּחִינַת גִּילוּי שְׂמֵחָה כְּבִיוִם טוֹב

The matter is that the nature of the intellect of the Mother may be understood through what is known that there are two levels in the revelation of the Infinite Light, blessed be He.

אָבֵל הָעֲנָנוּ, כִּי הִנֵּה בִּיאוֹר מַהוּת מוֹחִין דְּאִימָא יוֹבֵן בְּמַה שְּׂנוֹדַע שְׂיֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת בְּגִילוּי אִין-סוֹף בְּרוּח־הוּא

One is the level of "hishtalshelut" the ordered progression of levels which are drawn from one cause to another, etc., like an idea into emotions, emotions into thought, etc.

הָא' בְּחִינַת הַהֲשַׁתְּלֻשְׁלוּת וְסֹדֵר הַמְדַרְגּוֹת, שְׁהֵן בְּחִינַת הַהֲמַשְׁכּוֹת מֵעֵלָה לְעֵלָה כּו', הָאֲרָה וְהָאֲרָה דְּהָאֲרָה כּו', כְּמַשְׁלֵל שְׂכָל בְּמַדּוֹת, וּמַדּוֹת בְּמַחְשָׁבָה כּו'

All of this form of "hishtalshelut" is called "something from something."

"כָּל בְּחִינַת הַהֲשַׁתְּלֻשְׁלוּת, דֶּרֶךְ כָּלֵל נִקְרְאָת "יֵשׁ מִיֵּשׁ

And the second [level] is above "hishtalshelut", *something from nothing*, literally from absolute nothingness, etc.

וְהֵב' לְמַעְלָה מִהַהֲשַׁתְּלֻשְׁלוּת, "יֵשׁ מֵאִין" מִמַּשׁ, מֵאִין הַמּוֹחֶלֶט כּו'

Now, in "hishtalshelut" [the process of descent], the lower level (the *effect*) draws close to its cause from below to above and then it grasps its cause.

וְהִנֵּה, בְּהַשְׁתְּלֻשְׁלוּת עֲלוּל וְעֵילָה, כְּשֶׁהַעֲלוּל מִתְקַרֵּב לְעֵילָתוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה הִנֵּה הוּא מַשִּׁיג אֶת עֵילָתוֹ

Therefore, he rejoices and is glad in it and the joy is great, like the analogy of the king's son who went out from captivity and came to see his father's face.

וְלָכֵן הוּא שֵׂשׁ וְשִׂמְחָה בּוּ, וְתִהְיֶה הַשְּׂמֵחָה גְדוֹלָה כְּמַשְׁלֵל בֶּן הַמֶּלֶךְ שֶׁיֵּצֵא מִן הַשְּׂבִיָּה וְכֵאן וְרָאָה אֶת פְּנֵי אָבִיו

So too, the joy of the effect (the lower level) when the light of the cause (the higher level) is revealed openly upon it after it had descended in "hishtalshelut" and became greatly distanced from its source.

כִּף תִּהְיֶה שְׂמֵחָת הַעֲלוּל בְּהַגְלוֹת נְגֻלוֹת עֲלָיו אִין הַעֵילָה שְׂלֵמַעְלָה תַּחַת אֲשֶׁר יֵרֵד בְּהַשְׁתְּלֻשְׁלוּת וְנִעְשָׂה מְרַחֵק רַב בֵּינוֹ וּבֵין עֵילָתוֹ

He had been distanced from the light of His face in the concealment of levels and all of this is because now, in this revelation, he can grasp how he has gone from darkness to great

וְרַחֵק מֵאִין פְּנֵיו בְּסִתְרֵי הַמְדַרְגּוֹת וְהַכֵּל הוּא מְפָנִי שְׂעִתָּה בְּגִילוּי זֶה יֵשׁ לוֹ הַשְּׂגָה אִין שְׂיֵצֵא מֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם-טוֹב, וּמִשְׁעָבוּד לְגֵאֲלָה כּו'

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

light, from mourning to festival, and from slavery to redemption, etc.

And this is the idea of Yom Tov, a revelation of joy that from the state of “barren woman of the house” becomes “a joyful mother of children.”

Meaning, “akeret” (barren) both from the term “barren woman” and from the term used for a weasel, which dwells in the foundations of houses as explained in the Gemara (last chapter of Pesachim) and this refers to the level of Malchut (Kingship) which is enclotted all weekdays in Beriah-Yetzirah-Asiyah. In Killpas Nogeh

As explained in the book *Shoshan Sodot* from the student of the Ramban, of blessed memory.

But on Yom Tov, it rises up into Atzilut in the aspect of “mother of children” Binah and comprehension in the Infinite Light that is revealed then.

For the Infinite Light then becomes drawn and descends in a way that allows for access and grasping to comprehend something of the Infinite Light that is revealed.

And how the revelation is so great that it transforms their mourning into joy, and their darkness into great light. It is the revelation of the Infinite Light that is manifest in a way of something graspable and comprehensible, in the revealed Light of the King’s countenance.

And just like, by way of analogy, the soul that delights in the World to Come from the radiance of the Shechinah after it has been separated from the physical body, and has ascended to the source from which it was hewn it delights in the supernal Garden of Eden and enjoys the radiance, etc., a wondrous enjoyment and pleasure.

And regarding this it is said: “To bequeath to My lovers substance (yesh),” meaning the revelation of the Infinite Light in a form of “something” in order for it to be grasped and comprehended by the soul, so that it can enjoy that radiance and light mentioned above.

וזהו ענין יום-טוב גילוי השמחה שמבחינת "עקרת
 ה"בית" נעשית "אם הבנים שמחה"

פירושו: "עקרת" מלשון עקרה, ומלשון "כחולדה זו
 דרה בעקרי בתים" (בגמרא פרק בתרא דפסחים)
 והיא בחינת מלכות, שמתלבשת כל מי החול
 בבריאה-יצירה-עשייה
 בק"נ

כן פירש בספר שושן סודות לתלמיד הרמב"ן זכרונו
 לברכה

וביום-טוב, היא עולה למעלה באצילות בבחינת "אם
 הבנים" בינה והשגה באור-אין-סוף הנגלה אז

שאור אין-סוף משתלשל ויורד אז באופן שיהיה דרוך
 ומבוא לתפיסה והשגה במה שיכולים להשיג מאור
 אין-סוף ברוך-הוא הנגלה

ואיך שהגילוי רב מאד, עד כי נהפך להם מאכל
 לשמחה, ושחיו בחשך ראו אור גדול הוא גילוי אור
 אין-סוף ברוך-הוא, המתגלה בבחינת "יש" והשגה
 להיות איזה תפיסה והשגה באור פני מלך המתגלה
 אז

וכמו על דרך משל, הנשמה שמתענגת בעולם הבא
 מזיו השכינה תחת היותה מתלבשת בגוף הגשמי
 ונפרדת משם ועלתה למקור חצובה שמתענגת בגן
 עדן העליון ונהנית מזיו כו', הנאה ותענוג נפלא

ועל זה נאמר: "להנחיל אהבי יש" שמתגלה
 אור-אין-סוף בבחינת "יש", להיות תפיסה והשגה
 לנשמה, להיות נהנית מזיו ואור הנזכר לעיל

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

That is, that there is comprehension and understanding of how it went from darkness to great light, etc.

דהיינו, שיש השגה ובינה איך שיצאה מאפלה לאור גדול כו

And this is [the meaning of] “In the river, they shall pass on foot there, we shall rejoice in Him.”

"וזהו: "בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו

Meaning, “the river that goes out from Eden” which is Binah (understanding) is the elevation that takes place on every Festival, of the three pilgrimage festivals, and that is the source of joy and delight.

פירושו: בנהר היוצא מעדן, שהוא בינה היא העלילה בכל רגל משלשת הרגלים, ושם הוא מקור השמחה והתענוג

For joy and delight are only felt and sensed where there is grasp and comprehension of how one emerged from darkness to great light.

שאינו השמחה והתענוג נראה ונרגש אלא במה שיש תפיסה והשגה איך שיצא מאפלה לאור גדול

That is, since the greatness of the light is felt which is of a very high level.

והיינו, מאחר שנרגש בחינת אור גדול שהוא בחינת מעלה מעלה

(And see what is written about this in the discourse “Hashem is for me as a helper.”)

ועין מה שכתוב מזה בדברי המתחיל "ה' לי") (בעזרי

And all this is from the aspect of the intellect of the “Mother” Binah the World to Come, the Supernal Gan Eden, the revelation of delight to the souls according to their comprehension.

וכל זה הוא מבחינת מוחין דאימא בינה, עולם הבא, גן עדן העליון, גילוי תענוג הנשמות לפי השגתן

But the intellect of the “Father” Chochmah “From nothing it shall be found” is called “what,” that which is not comprehended, far above Binah and comprehension.

אבל מוחין דאבא החכמה: "מאין תמצא" נקראת "מה", מה שאינו מושג, למעלה מעלה מבחינת בינה והשגה

That is, the revelation of the Infinite Light, blessed be He, which no thought can grasp, etc.

דהיינו שמתגלה בחינת אור אין-סוף ברוך-הוא ""מה דלית מחשבה תפיסא כו

And it is not given to be enjoyed, since there is no grasp or comprehension there at all.

ולא נתן להנות בו מאחר שאין שם שום תפיסה והשגה

And the nature of that revelation is the nullification of comprehension and the nullification of the souls in their very existence in the Infinite Light, blessed be He, that no thought can grasp.

וענין גילוי זה הוא בטול ההשגה ובטול הנשמות במציאות, באור אין-סוף ברוך-הוא דלית מחשבה תפיסא כו

And this revelation is what is revealed on Shabbat.

והגילוי הזה הוא שמתגלה בשבת

Therefore they said: only with difficulty did they permit speaking words of Torah on Shabbat, because Torah emerges from Chochmah.

ולכן אמרו: בקשי התיירו לדבר דברי תורה בשבת "מפני ש"תורה מחכמה נפקת

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

Meaning: “nafkat” (emerges) it goes outward, like “nafkat lebar,” which is merely a ray that comes out from Chochmah.

פירושו: "נפקת" יוצאת לחוץ, כמו "נפקת לבר", שהיא הארה בלבד היוצאת מחכמה

But the essence of Chochmah is lofty and exalted, far above the level of Torah.

אבל עצמות החכמה היא רמה ונשגבה, למעלה מעלה מבחינת תורה

(And as is written elsewhere in the discourse “He enwraps Himself with light as with a garment,” in the name of the Arizal, in the explanation of “The droppings of supernal wisdom are Torah,” and see also what is explained on the verse “My dove...”).

וכמו שכתוב במקום אחר בדברי המתחיל "עוטה) אור כשולמה" בשם האריז"ל, בפירושו "נובלות חכמה שלמעלה תורה", וענן מה שמבואר על פסוק (...)"...יונתתי

And in this revelation, joy is not applicable.

ובגילוי זה לא שייך שמחה

And after he understands that he descended lower and lower behold, when he ascends from the very bottom to the highest heights, the joy will increase exceedingly.

ואחר שביין שירד מטה מטה הנה בעלותו ממטה מטה למעלה מעלה תגדל השמחה במאד מאד

And all this only applies in *Moichin d'Imma* which is the revelation of the Infinite Light in a form of “something” and [in a way of] comprehension of how it is very exalted, etc.

וכל זה לא שייך אלא במוחין דאימא, שהוא גילוי אור-אינסוף בבחינת "יש" והשגה איך שהוא מעלה מעלה כו

But *Moichin d'Abba* which is the revelation of that which is above comprehension there, higher and lower are irrelevant, and above and below are equal, and “as darkness, so is light.”

אבל מוחין דאבא שהם בבחינת גילוי "מה" שלמעלה מהשגה שם לא שייך מעלה ומטה כלל, "וימעלה ומטה שוין, ו"כחשך כאורה

For even the darkness does not obscure, etc.

שגם חשך לא יחשיך כו

And the precision of the expression “כחשך כאורה” with two kafs: it should have said “darkness is like light” but it is not enough to say only that darkness does not obscure.

ודיקדוק הלשון "כחשך כאורה" בשני כפים והנה לילי למימר "חשך כאורה" בלא "כ" ראשונה אלא

Rather, “כחשך כאורה” with two kafs implies not only that darkness does not obscure and is equal to light, but even that light is equal to darkness for before Him all lights are dark, etc.

משום ד"חשך כאורה" בלבד לא סגי אלא לומר שגם החשך לא יחשיך כו, אבל "כחשך כאורה" בשני כפים משמע דלא זו בלבד שהחשך לא יחשיך והחשך שנה לאור אלא אף האור שנה לחשך, דכל 'נהורין מתחשכאן קמיה כו

And the Supernal Crown although it is a clear and refined light is nevertheless dark, etc.

וכתר עליון אף על גב דאיהו אור צח, אור מצוחצח אוכם הוא כו

(And see what is written in the discourse “I am black but beautiful,” in the explanation of “he rules from India to Cush,” and perhaps this is the matter of the two kafs in “כחשך כאורה.”

וענן מה שכתוב בסדרא דברי המתחיל "שחורה אני) ונאנה", בפירושו "המולך מהדו ועד כוש", ואפשר ("שנהו ענני ב' הכפים ד"כחשך כאורה

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

The kaf of “כְּאוֹרָה” refers to the Supernal Crown, as is written in the discourse “My dove, in the clefts of the rock.”

כ"ד "כְּאוֹרָה" זֶהוּ כְּתוּב עֲלֵיוֹן, וְכִמוּ שְׁכֵתוֹב בְּדַבְרֵי "הַמִּתְחִיל "יוֹנִיתִי בְּחַגְיֵי הַסֶּלַע

And the kaf of “כַּחֲשֵׁךְ” is like the concept of “it is certain and decreed,” and similar to what is mentioned in the Zohar I:3a, and also in the work *Maaneh Eliyahu*, letter kaf, section 15.

ו"כ" ד"כַּחֲשֵׁךְ" זֶהוּ כְּעֵנִין "כְּלֵה וְנִחְרָצָה", וְעַל דָּרָךְ שְׁנוֹזְכֵר בְּזֶהֶר חֶלֶק א', דָּף ג' ע"א, וְכו' "כֶּרֶת" עֵין כְּמַעֲנָה אֵלֶיהוּ אוֹת כ', סְעִיף ט"ו

And relative to the Infinite Light, blessed be He “כַּחֲשֵׁךְ כְּאוֹרָה.”

'וּלְגַבֵּי אוֹר-אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא "כַּחֲשֵׁךְ כְּאוֹרָה" כו

And on this it is said: “He makes darkness His hiding place” that there is no light and no revealed comprehension at all, only nullification of comprehension.

וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "יִשְׁתַּחֲשֵׁךְ סִתְרוֹ" שְׂאֵין שָׁם אוֹר וְגִילוּי הַשְּׁגָה כְּלָל, אֲלֵא בְּטוֹל הַשְּׁגָה

Therefore, there is no aspect of revealed joy and pleasure in that revelation of nullification since no thought can grasp it, etc.

וְלִכֵּן אֵין שָׁם בְּחִינַת שְׂמִחָה וְתַעֲנוּג בְּגִילוּי בְּחִינַת 'בְּטוֹל זֶה מֵאַחַר דְּלִית מַחְשָׁבָה כו

And it is not considered an elevation at all, for it does not ascend from below to above; rather, it comes to a level and degree where above and below are equal, etc., as explained above.

וְאֵינוּ נֶחְשָׁב לְבְּחִינַת עֲלִיָּה כְּלָל, שְׂאֵינוּ עוֹלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה רַק שֶׁהוּא בָּא לְבְּחִינָה וּמְדַרְגָּה שְׂמַעְלָה וּמַטָּה שְׁוִין כו', כַּנ"ל

(And this is the meaning of “Is Hashem in our midst or not?” meaning, is the revelation from the aspect of the order of *hishtalshelut*, which is the level of “to bequeath substance (yesh) to those who love Me” and this is “Is Hashem [yesh] in our midst?”

וְזֶהוּ: "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין" פִּירוּשׁ: אִם הַגִּילוּי מִבְּחִינַת סִדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת "לְהַנְחִיל "אֶהְבִּי יֵשׁ", וְזֶהוּ "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ

Or is the revelation from beyond the order of *hishtalshelut*, from the level of *Ayin* and this is [the meaning of] “or not” [אִם אֵין]).

או שֶׁהַגִּילוּי מִלְּמַעְלָה מִסִּדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִבְּחִינַת ("אֵין" וְזֶהוּ "אִם אֵין

And see Zohar III, Shelach 158b. Also [regarding the phrase] “Acquire wisdom, acquire understanding” “acquire” twice its gematria equals *yesh*.

וְעֵין בְּזֶהֶר חֶלֶק ג', פֶּרֶשֶׁת שְׁלַח דָּף קנ"ח ע"ב. גַּם "קָנָה חֻכְמָה קָנָה בִּינָה" בֵּית פְּעָמִים "קָנָה", גִּימַטְרִיָּא "יֵשׁ"

However, the level of *Ayin* is the supernal level within Chochmah, which remains bound to its source the level of “and wisdom is found from *Ayin*.”

אֲבָל בְּחִינַת "אֵין" הִיא הַבְּחִינָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁבְּחֻכְמָה, "שְׂדֵבּוּקָה בְּמִקּוֹרָה בְּחִינַת "וְהַחֻכְמָה מֵאֵין תִּמְצָא

And see in Zohar, Parashat Vayikra, Volume II, on the verse “like the precious oil,” and what is written in the discourse “Go forth and see” regarding the concept of brightening the face with oil.

וְעֵין בְּזֶהֶר פֶּרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, חֶלֶק ב', עַל פְּסוּק "כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב", וְעֵין מֵה שְׁכֵתוֹב בְּדַבְרֵי הַמִּתְחִיל "צִיאֵינָה וַיִּרְאֵינָה" כְּעֵנִין "לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן

And what is written in the discourse “Shir HaShirim” on the idea of “for Your love is better than wine,” for the level of wine is that which gladdens G-d, and “Your love” refers to that which is above the level of joy, as explained above.

וּמֵה שְׁכֵתוֹב בְּסוֹדֵרָא דְּבָרֵי הַמִּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים" כְּעֵנִין "כִּי טוֹבִים דְּדִיד מֵיִן" כִּי בְּחִינַת "יִין" הוּא הַמְשַׁמֵּחַ אֲלֵקִים, וּבְחִינַת "דְּדִיד" זֶהוּ מֵה שְׂלַמְעֵלָה מִבְּחִינַת הַשְּׂמִחָה, וְכַנ"ל

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And see there, and in the discourse “Sixty are they, queens” regarding the matter of “and a spring shall go forth from the House of Hashem,” etc., and in the discourse “And you shall draw water with joy.”

וענין שם, ובדברי המתחיל "ששים המה מלכות" בענין "וימעין מבית ה' יצא" כו', ובדברי המתחיל "וישאבתם מים בששון"

קיצור

A summary of the matter of “in the evening you shall eat matzos” and the matter of “their dough did not have time,” etc.

קיצור ענין "בערב תאכלו מצות", וענין "שלא יתקפיק בצקם" כו

The matter of Yom Tov which is “festivals for joy.”

"ענין יום-טוב, שהוא "מועדים לשמחה"

The aspect of “He settles the barren woman of the house as a joyful mother of children.”

"בחינת "מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה"

“In the river, they shall pass on foot there we shall rejoice in Him.”

"בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו"

And the matter of Shabbos is the aspect of the revelation of “and wisdom is found from nothing,” that no thought can grasp it.

וענין שבת בחינת גילוי "והחכמה מאין תמצא", "דלית מחשבה תפיסא ביה"

For there is the aspect of the order of *hishtalshelus*, of cause and effect, whose root is from *Binah*, and this is what it says: “a river goes out from Eden” and there, joy is relevant because of comprehension.

פי גש בחינת סדר ההשתלשלות עלה ועולול ששרשו מן הבינה, וזהו שאמר: "נהר יוצא מעדן", ושם שיהי השמחה מהשגה

And there is a level that is above the order of *hishtalshelus* the level of Eden itself about which it is said, “No eye has seen it,” etc.

ויש בחינה שלמעלה מסדר ההשתלשלות בחינת "עדן" עצמו שעליו נאמר: "עין לא ראתה" כו

And this is [the meaning of] “You shall call the Shabbos ‘delight’” the acronym of Eden, River, Garden meaning it flows from the level of Eden, which is above the level of the river.

ונהו: "וקראת לשבת ענג" ר"ת: עדן, נהר, גן דהינו שנמשך מבחינת "עדן" שלמעלה מבחינת "נהר"

(ב)

And this is [the meaning of] “And you shall guard the Shabbos, for it is holy” “it” itself is the aspect of Supernal Holiness, the level of *Chochmah, Moichin d'Abba*, which is revealed on Shabbos.

ונהו: "ושמרתם את השבת, כי קדש היא" "היא" בעצמה היא בחינת קדש העליון, בחינת חכמה, מוחין דאבא שמתגלה בשבת

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

Whereas Yom Tov is called “a holy convocation” only a radiance from the Supernal Holiness the *Nehi* of Abba within the *Moichin* of Imma.

משאין כן יום-טוב נקרא "מקרא קדש" האתרא בעלמא מקדש העליון נ"הי דאבא בתוך מוחין דאימא

For even on Yom Tov, during the revelation of *Moichin d'Imma*, one must draw down *Moichin d'Abba*.

שקרי גם ביום-טוב, בגלוי מוחין דאימא צריך להמשיך מוחין דאבא

For *Moichin d'Imma*, even though they are an aspect of *yesh*, they are still not a separate entity, God forbid rather, it is a *yesh* that is drawn from *ayin*, for *ayin* and *yesh*, Chochmah and Binah, are “two companions that never separate.”

כי מוחין דאימא אף שיהם בחינת "יש", מכל מקום אינם בחינת דבר נפרד חס ושלום אלא הוא "היש" שנמשך מאין כי "אין ויש", חכמה ובינה, הם "תריין" רעיון דלא מתפרישין

And see what is written in the discourse “See, I place before you,” that always the aspect of the nullification of *Moichin d'Abba* is drawn in order that there be *Moichin d'Imma*, the revelation of pleasure.

ועין מה שכתוב בדברי המתחיל "ראה אנכי", שתמיד נמשך בחינת בטול מוחין דאבא, להיות בחינת מוחין דאימא התגלות התענוג

For pleasure also comes from the drawing of the Infinite Light, blessed be He, which no thought can grasp and not from the comprehension of a separate thing, God forbid.

שתתענוג הוא גם כן מהמשכת אור-אין-סוף ברוח-הוא, "דלית מחשבה תפיסא ביה", ולא תענוג מהשגת דבר נפרד חס ושלום

Rather, it is given to enjoy the revelation of this light because of the descent and the chain-like progression (*hishtalshelus*) of this light and revelation until it comes into comprehension of how it is a great light, etc.

אלא שנתן להנות בגילוי אור זה, מחמת ירידה והשתלשלות אור וגילוי זה, עד שבא להשגה איה ש'הוא אור גדול כו

And the more that something is [found] lower and lower “before Him, all is as nothing,” etc.

יכל מה שלמטה מטה "כלא קמיה קלא" כו

And through this, he rejoices and is glad at the revelation and manifestation of this light and revelation.

ועל-ידי-כן שש ושמח בהגלות נגלות אור וגילוי זה

But in this joy, one must also draw *Moichin d'Abba*, so that the joy should be from the revelation of the Infinite Light which no thought can grasp, etc.

אבל בשמחה זו צריך להמשיך מוחין דאבא גם-כן, שתהיה השמחה מגילוי אור אין-סוף דלית מחשבה כו

(And see what is written on the verse “Binding to the vine,” that *yud* refers to the aspect of vine, etc.)

ועין מה שכתוב על פסוק "אסרי לגפן" שאסר יו"ד (ל'בחינת גפן" כו

And this is the concept of “a holy convocation” like a person who calls to his friend.

ונהו ענין "מקרא קדש" כאדם שקורא לחברו

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And just as calling a person to his friend is with his name which is only a radiance and extension from him so too is “mikra kodesh” from the level of “name,” which is only a radiance from the level of Abba.

וקמו שהקריאה באדם לחברו היא בשמו, שהוא רק זיו והארה, התפשטות ממנו בלבד כף הוא ענין "מקרא קדש", מבחינת "שם", שהוא רק הארה "בעלמא מבחינת אבא

And like the concept of “Baruch Shem Kevod Malchuso L’Olam Va’ed,” and “David made a name,” etc. the level of *Nehi*, etc.

וקענין "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ו"יעש דוד שם" כו' בחינת "נ"הי" כו

And behold, this radiance and drawing down on Yom Tov is through prayer and Hallel but these are only rabbinic and biblically, it is drawn on Pesach through the eating of matzah.

והנה, הארה והמשכה זו ביום טוב היא על ידי תפלה והלל, אבל הם אינם אלא מדרבנן, ומדאורייתא נמשך בפסח על ידי אכילת מצה

For matzah is *katnus Abba* (“smallness” of Abba), because matzah is *Moichin d’Abba* for the child who does not know how to say “father” until he tastes grain.

שהיא "קטנות אבא", כי מצה מוחין דאבא, שאין התינוק יודע לקרות "אבא" עד שיטעם טעם דגן

And this knowledge in the child is drawn from above comprehension for the child does not understand what or who his father is, since the understanding of the child is small, etc.

ולקיות ידיעה זו בתינוק היא נמשכת מלמעלה מן הדעת המושג, שהרי אין התינוק יודע איך ומה הוא 'אביו, כי דעת התינוק קטן כו

And also matzah has no taste because it has no leavening, etc. and what is above comprehension is the aspect of Abba.

וגם מצה אין בה טעם, שאין בה ההגבהה כו', "ולמעלה מן הדעת הוא בחינת "אבא

Only that it is drawn in smallness and therefore it is called in the Zohar “the food of faith.”

אלא שנמשך בקטנות, ולכן נקראת בזהר "מיכלא דמדימנותא

(And see more about this in the discourse “And you shall count for yourselves” regarding the festival of Shavuos.)

וענין מזה בדברי המתחיל "וספרתם לכם", גבי חג (השבועות)

And behold, the drawing of *Moichin d’Abba* through matzah is only on the first night but from then onward, even though it is written “matzos shall be eaten for seven days...”

והנה, המשכת מוחין דאבא במצה אינה אלא בלילה הראשון, אבל משם ואילך אף שכתוב: "מצות יאכל את שבועת הימים

And the explanation is that one must feed [spiritually nourish] throughout all seven days, that they be sustained from the aspect of *Abba*.

ופירוש שצריך להאכיל את כל ז' הימים שיהיו נידונין מבחינת אבא

And as is known from the [Sefiras HaOmer] counting, that in the first week are the seven *mochin* (intellectual faculties) of *Abba*, for the intellect of Chochmah extends into all seven middos.

וכנודע מספירה שבשבוע הראשון הם ז' מוחין דאבא, שמוח החכמה נמשך בכל ז' המדות

Behold, the Pesach of Egypt did not involve a prohibition of chametz except for the first day alone,

הנה פסח מצרים אינו נוהג אסור החמץ אלא יום אחד בלבד

because they had Moshe and Aharon, who are both from the aspect of *Abba*,

לפי שהיו משה ואהרן שהם שניהם מבחינת אבא

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

and “the pillar of cloud never departed,” etc., “the cloud of Aharon” meaning the aspect of *makifim* (encompassing lights) of *Abba*.

ו"לא ימיש עמוד הענן" כו', "עננא דאהרן" דהיינו בחינת מקיפין דאבא

And the cloud would kill snakes and scorpions in the desert for the *makif* (encompassing light) blinds the eyes of the external forces so that they cannot draw nourishment, etc.

והענן הנה הורג נחשים ועקרבים שבמדבר, שהמקיף סמי עיני החיצונים שלא יהיה להם יניקה כו

Therefore, it was sufficient for them to draw down *mochin d'Abba* on the first night alone.

ולכן הנה די להם בהמשכת מוחין דאבא בלילה הראשון בלבד

But for future generations “seven days shall you eat matzos” and even so, this is only to refrain from eating chametz, so that there not be any drawing [of sustenance by the forces of evil], etc.

אבל לדורות "שבעת ימים תאכל מצות", ומכל-מקום אין זה אלא שלא לאכול חמץ, שלא יהיה יניקה כו

But matzah which is *mochin d'Abba* is sufficient on the first night: “In the evening you shall eat matzos,” which the verse establishes as an obligation.

אבל מצה מוחין דאבא די בלילה הראשון: "בערב תאכלו מצות", שקבע הכתוב חובה

For “by day Hashem commands His kindness” the day that includes all [other] days, etc.

כי "יומם יצנה ה' חסדו" יומא דאזיל עם פולתו כו

“The cloud of Aharon,” about which it is also written, “the pillar of cloud did not depart by day,” etc. which includes all the days, etc.

עננא דאהרן, דכתיב ביה נמי: "לא ימיש עמוד הענן יומם" כו', שכולל כל הימים כו

(See in Parashas Emor, Daf 103b, and what is written there elsewhere.)

עין בפירוש אמור דף ק"ג ע"ב, ומה שנכתב עליו (במקום אחר

And this refers to the first day alone which is *chesed*, etc.

והיינו יום ראשון בלבד שהוא חסד כו

קיצור

Summary: the concept of *Kodesh* (holy), and *Mikra Kodesh* (a holy convocation).

"ענן קדש", ו"מקרא קדש" :

And this drawing [down of holiness] on Yom Tov of Pesach is through the matzah in the manner of “the child does not know how to say ‘Abba’ (father),” etc.

והמשכה זו ביום טוב של פסח היא על-ידי המצה, על דרך "אין התינוק יודע לקרות אבא" כו

And the meaning of [the verse] “Matzos shall be eaten for seven days...”

ו"פירוש": "מצות יאכל את שבעת הימים

(ג)

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And behold, it is found that there are two types of *matzah*: the *matzah* of the first night, which is an obligation, and the *matzah* of all the days of Pesach.

והנה נמצא, כי ב' מצוות הם מצה של ליל הראשון, חובה; ומצה של כל ימי פסח

And about the second level it was said “because their dough did not have time...” for our forefathers truly did not need to have *guarded matzah* for all the days of Pesach, as explained above.

ועל בחינה הבית שאמר "שלא הספיק" כו' כי אבותינו לא היו צריכים באמת להיות להם מצה של שמור כל ימי הפסח, כנ"ל

However, this happened to them automatically for the King of kings of kings was revealed to them.

אבל זה הנה אצלם ממילא שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים

The explanation is that when Hashem is called “King of kings of kings,” it is to be understood literally: the “kings” are the earthly kings in this world, and the “kings of kings” are the upper ministers in the heavenly hosts as it says in Daniel chapter 10, “and the minister of the kingdom of Persia...” etc.

פירושו: דמה שהקדוש ברוך הוא נקרא "מלך מלכי המלכים", כפשוטו הינו, "המלכים" הם המלכים שלמטה בעולם הנה, ו"מלכי המלכים" הם השרים העליונים שבצבאו המרום, כמו שכתוב בדניאל סימן 'א' "וְיִשָּׂר מַלְכוּת פָּרַס" כו

And Hashem is called “King over the kings of kings.”

והקדוש ברוך הוא נקרא מלך על מלכי המלכים

And He is also called “King of kings of kings” in the aspect of His Kingship and the governance of the worlds through the ten *sefirot*.

ועוד נקרא "מלך מלכי המלכים" בבחינת מלכותו והנהגתו את העולמות על-ידי עשר ספירות

The “kings” are the *Nehi* (Netzach, Hod, Yesod), and “kings of kings” are the *Chesed, Gevurah, Tiferes*, and the “King of kings” is *Chabad* (Chochmah, Binah, Daas).

המלכים הם ג'ה"י; ו"מלכי" חג"ת; ו"מלך" מלכי" הינו חכמה-בינה-דעת

For in the World of *Asiyah* shines the level of *Nehi*, and in the World of *Yetzirah* shines *Chesed-Gevurah-Tiferes*, and in the World of *Beriah* *Binah*.

כי בעולם העשייה מאירים בחינות ג'ה"י; ובעולם היצירה מאיר חג"ת; ובעולם הבריאה בינה

But in *Atzilus* shines the level of *Chochmah*.

אבל באצילות מאיר בחינת חכמה

And this is because within *Chochmah* dwells the Infinite Light, blessed be He, which is called “King of kings of kings.”

והינו, כי בחכמה שורה אור-אין-סוף ברוך-הוא, "שהוא הנקרא "מלך מלכי המלכים

(See in *Zohar* I, 3a, and *Zohar* II, *Yisro* 67b.)

ועינו בזוהר חלק א', דף ג' ע"א; ובזוהר חלק ב', (יתרו, דף ס"ז ע"ב

And the revelation of *Chochmah* is the revelation of the light of *Abba* which is revealed in an open way.

וגילוי חכמה הוא גילוי אור "אבא", שנגלה בבחינת גילוי

Therefore, automatically, their dough did not become leavened, etc., such that there would be no spiritual “suckling,” God forbid.

לפיכך ממילא לא הניח להחמיץ בצקם כו', להיות ניקה חס ושלום

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

As it is written: "Fear Hashem, my son, and [fear] the king" (Proverbs 24) and the explanation in its simple sense is: just as one must fear Hashem, even though He cannot be seen...

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יִרָא אֶת ה' בְּנֵי וְמַלְךְ" (משלי כ"ד), דְּהַפִּירוּשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ הֵנּוּ, כְּשֵׁם שֶׁצָּרִיךְ לִירְאָה אֶת ה', אַע"פ שֶׁאֵין אֹתָהּ רוֹאֶהוּ

And with this, you shall separate from sin. So too, you will need to be in awe of the king who rules the land and place his image before your eyes, even though you do not see him and with this, you will be spared from the death penalty of the kingdom.

וְעִם זֶה תִּפְרָשׁ מִן הַעֲבִירָה. כֵּן תִּצְטָרֵךְ שֶׁתִּתְיַרֵא מִן הַמֶּלֶךְ הַמּוֹלֵךְ בְּאַרְצְךָ וְתִשֵׂים צוּרְתוֹ נֹכַח פְּנֵיךְ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אֹתָהּ רוֹאֶהוּ, וּבְזֶה תִּנְצַל מִחַיּוֹב מִיתָה לְמַלְכוּת.

So it is explained in *K'dei HaKemach*, entry "Yirah" (Awe). And there is another explanation of the verse, like the sages of blessed memory said: "Fear Hashem, my son, and the king" rule over your [evil] inclination.

כֵּן פִּירֵשׁ בְּכַד הַקְּמַח עֲרֵךְ יִרְאָה. וְיֵשׁ עוֹד בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּקָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל "יִרְאָה אֶת ה' בְּנֵי וְמַלְךְ", וּמְלוֹךְ עַל יִצְרָךְ.

And both interpretations are true. That is, through true fear of Hashem, who is the King of kings, you will thereby rule over your inclination not to be drawn after physical lusts due to the awe and self-nullification.

וּשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים אֵמֶת. וְהֵינּוּ שֶׁעַל יְדֵי הִירְאָה הָאֱמִיתִית מֵה' שֶׁהוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, עַל יְדֵי זֶה וּמְלוֹךְ עַל יִצְרָךְ שֶׁלֹא לְהַנְשִׁיף אַחַר תַּאֲוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת מִחַמַּת הִירְאָה וְהַבְּטוּל.

And the evil inclination is chametz (leaven), as it is written: "From the hand of oppressors and vinegar [chometz]."

וְהִיצָר הַרָע הוּא הַחֲמֵץ, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מִכַּף עוֹל וְחֲמֵץ".

Therefore, because the King of kings, the Holy One, blessed be He, revealed Himself to them, the dough did not have time to rise (ferment) etc.

וְלָכֵן עַל יְדֵי שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִזּוֹ מִמֵּילָא לֹא הִסְפִּיק לְהִתְחַמֵּץ כּו

But for us, it became an obligation for generations to eat matzah for seven days. These are the seven attributes [middos] in which the evil inclination has power since the breaking of the vessels (sheviras haKeilim) occurred in the seven middos.

אֲבָל אֲצֻלָּנוּ נִעְשָׂה חַיּוֹב לְדוֹרוֹת לְהִיּוֹת מִצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים. שֶׁהֵם ז' הַמִּדּוֹת שֶׁבָּהֶם יֵשׁ שְׁלִיטָה לְיִצְרָר הַרָע שֶׁשְׁבִירַת הַכֵּלִים הִתְבַּר בְּזוֹת

Therefore, one must draw into them the aspect of matzah and self-nullification.

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם בְּחִינַת מַצָּה וּבְטוּל.

And regarding the first level, it is said: "Because of this, Hashem did [this] for me." "Because of this" at the time when there is matzah etc.

וְעַל בְּחִינַת הָרֵאשׁוֹנָה נֹאמַר: "בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי", "בַּעֲבוּר זֶה" בַּשָּׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה כּו

For the drawing down of matzah, Hashem acted that is the revelation of the light of Abba (Father/Wisdom).

שֶׁבַעֲבוּר הַמְשַׁכַּת מַצָּה עָשָׂה הוּי' הוּא גְלוּי אֹר אֲבָא

And this means: "Hashem did for me" that is, what was drawn down was the revelation of the Infinite Light of the Blessed One below, into the world of Asiyah (Action).

וּפִירוּשׁ, דְּהֵינּוּ עֲנִנָן "עָשָׂה הוּי' לִי" הֵינּוּ מֵה שֶׁנִּמְשַׁךְ גְלוּי אֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא לְמִטָּה מִמָּשׁ בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיָה.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

This is “Hashem did for me” that the revelation of the name Havayah extended into physical Asiyah.

וזהו "עשה הוי' לי" שנמשך גלוי שם הוי' בעשיה הגשמיות.

And how is it possible for such a great light to be drawn so far down to the point that it is drawn to *me*, even though I am in physical Asiyah, in Egypt?

ואיך אפשר שימשך אור גדול כזה כל כך למטה עד שימשך לי ממש עם שאני בעשיה הגשמיות במצרים?

This is only possible *because of this*, that is, through the matzah is drawn the *mochin d'Abba* (intellectual light of Wisdom), for wisdom is found from “nothing,” which is above the order of progression.

זהו אי אפשר רק "בעבור זה", דהיינו מה שעל ידי המצה נמשכים מוחין דאבא, שהחכמה מאין תמצא, שהיא למעלה מסדר ההשתלשלות.

To the point where it is said: “Like darkness, like light” He equates and balances [them] etc.

.עד ששם נאמר: "כחשך כאורה", והשונה ומשונה כו

Therefore, it is possible for “Hashem did for me” to be drawn down the light can be extended to *me*, below, in physical Asiyah.

לכן יוכל להיות "עשה הוי' לי" שימשך האור לי למטה בעשיה הגשמיות.

And the idea is, as it is written: “And I will pass through the land of Egypt, and not a [ministering] angel, not a seraph...” These are the aspects of Beriah, Yetzirah, Asiyah.

והענין, כי הנה כתוב: "ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך, ולא שרף כו", שהם בחינות בני"ע

And even in Atzilus itself there are aspects of Beriah, Yetzirah, Asiyah for Malchus is called Asiyah of Atzilus, and Chesed-Gevurah-Tiferes and Binah are Yetzirah and Beriah of Atzilus.

וכן באצילות עצמה יש בחינות בני"ע, שהמלכות נקראת עשיה שבאצילות, וחג"ת ובינה הם יצירה ובריאה דאצילות.

And this too is the explanation of “I, and not a [heavenly] messenger” for *Malchus* is also called “the angel,” etc.

וזהו גם כן פירוש "אני ולא מלאך" שהמלכות נקראת גם כן המלאך כו

But *I* specifically this is through the drawing down of the light of Abba, the source of Chochmah, which is Atzilus within Atzilus.

אלא אני דוקא, שהוא על-ידי המשכת אור אבא מקור החכמה, שהוא אצילות שבאצילות.

(And see what is written in the discourse *LeHavin B'Tosafos Biur Inyan VaYitzer*, that likewise in the four levels of Datzacham in Atzilus, Supernal Chochmah is the level of “medaber” [the speaker], etc. see there.)

וענין מה שכתוב בדברי המתחיל "ולהבין בתוספת) ביאור ענין וייצור" כו, שכן גם-כן בארבע בחינות דצ"ח"ם שבאצילות, חכמה עלאה היא בחינת מדבר (כו, ענין שם)

Because the land of Egypt was a place of impurity, it was necessary to have a specifically lofty drawing down such that even darkness does not darken, and “like darkness, like light.” This is the light of Abba, and not of Imma.

לפי שארץ מצרים היתה מקום טומאה, והיה צריך דוקא להיות המשכה עליונה שגם חשך לא יחשיך, וכחשך כאורה. והיינו אור אבא ולא אימא כו

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And that is because what is drawn through an angel or messenger even though all is from Him, may He be blessed, and the angel is only a messenger and like clay in the hand of the potter in His hand, may He be blessed

והיננו, כי מה שנמשך על-ידי מלאך או שליח, עם היות שהכל ממנו יתברך, והמלאך הוא רק שליח וכחומר ביד היוצר הוא בידו יתברך.

Nonetheless, the light and flow that is drawn through an angel or messenger comes from the source of the order of Hishtalshelus (evolutionary chain).

אבל עם כל זאת, האור והשפע הנמשך על-ידי מלאך ושליח, הוא ממקור סדר ההשתלשלות.

From this level, there is a drawing down through a chain of cause and effect, which becomes encloded in the level of an angel or seraph, etc.

שמבחינה זו נמשך על-ידי השתלשלות עילה ועלול, ומתלבש בבחינת מלאך או שרף כו.

Not so the drawing down from beyond the order of Hishtalshelus an angel cannot be a vessel or agent for the revelation of such a level, etc.

לא כן המשכה שמלמעלה מסדר ההשתלשלות, אין המלאך יכול להיות כלי ושליח לגלוי בחינה זו כו.

And this is the idea of "I and not an angel," etc. (See also what is written in the discourse *Vayikra El Moshe*.)

וזהו ענין "אני ולא מלאך" כו. ועין מה שכתוב "בדברי המתחיל "ויקרא אל משה

But to understand what is written: "I am He and not another" since it already said "not by angel, not by seraph, not by messenger," who is this "other" that needs to be negated?

אבל להבין מה שכתוב "אני הוא ולא אחר" דמבין שפבר פירש "ולא על-ידי מלאך, ולא על-ידי שרף, ולא על-ידי שליח", אם כן מי הוא האחר שצריך "לומר עליו עוד "אני ולא אחר

The idea is: During Elul through Yom Kippur, we mention the Thirteen Attributes of Mercy, as these are supreme emanations that are revealed to baalei teshuvah.

והענין הוא: כי הנה, בצאלול ועד יום הכפורים מזכירים י"ג מדות הרחמים, להיות שהם המשכות עליונות המתגלות לבעלי תשובה.

For once one has sinned and damaged, with what can it be repaired? Only through very lofty draw-downs, where "like darkness, like light," etc.

כי מאחר שחטא ופגם, במה יתקן, אלא על-ידי המשכות עליונות שמאד נעלה, וכחשך כאורה כו.

Therefore, it was these that Moshe Rabbeinu, peace be upon him, drew down after the sin of the golden calf, to repair the sin.

ולכן הם שהמשיך משה רבינו עליו השלום בחטא העגל לתקן החטא

There it says: "And Moshe hastened, and bowed down to the ground and prostrated himself" for "longsuffering" also applies to the wicked.

והנה שם נאמר: "וימהר משה ויקד ארצה וישתחו", "כי ארף אפיים" ראה אף לרשעים כו.

And in order that there not be nurture to the external forces, this was Moshe's request: "And You shall make us distinct and Your people." He asked that the Shechinah not dwell [among them].

וכדי שלא יהנה וניקה לחיצונים, גם כן זה הנה בקשת משה: "ונפלינו אני ועמך" בקוש שלא תשרה השכינה.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And Hashem promised him: “Also this thing that you have spoken, I shall do.” Meaning, if He had not promised him, the Shechinah would have dwelled anyway.

והבטיחו לו הקדוש ברוך הוא: "גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה" הרי אלו לא הבטיחו לא, היתה שורה.

Just as with Bilaameven though he was defiled, etc.for He, may He be blessed, is all-capable, and “like darkness, like light,” etc., “even darkness” etc.

וכמו בלעם, אף על פי שהיה מזוהם כו', לפי שהוא יתברך כל יכול, וכחשף כאורה כו', גם חשף כו'.

And from there was Pharaoh’s nurture from the back of the neck, a very high place, etc.

ומשם היתה נינת פרעה באחורי הערף, מקום גבוה כו'.

Therefore, “We were slaves to Pharaoh in Egypt,” etc.

'.ולכן "עבדים היינו לפרעה במצרים" כו

But when they left Egypt“because of this,” at the time there is matzah (which is the drawing of mochin of Abba)from below, through arousal from below, which is the action of the mitzvah then the light of Abba was drawn to me internally, in the level of Yisrael, and did not extend to the external forces.

אבל בצאתם ממצרים: "בעבור זה", בשעה שיש מצה (היינו המשכת מוחין דאבא) מלמטה, באתערוטא דלתמא, שהיא עשית המצנה אז נמשך אור אבא לי בפנימיות, בבחינת ישראל, ולא נמשך לחיצונים.

And this is: “To me, and not to him”if he had been there, he would not have been redeemed.

ונהו: "לי ולא לו"אלו היה שם לא היה נגאלו

And not like in the beginning, when we were slaves to Pharaoh, who had nurtured from the light of Abba from the back [side], etc.

ולא כאשר מתחלה שהיינו עבדים לפרעה שהנה לו יניקה מאור אבא מאחוריים כו

And this is “and not another.”

'.ונהו "ולא אחר

That is, through the mitzvah it was drawn to me internally.

ונהיינו על-ידי המצנה נמשך לי בפנימיות

And it turns out that the matzah caused the Exodus from Egypt for in haste, etc., the drawing of the light of Abba, etc.

ונמצא שהמצה גרמה לצאת ממצרים, כי בחפזון כו', המשכת אור אבא כו

But all seven days are after the Exodus from Egypt: “Matzos shall be eaten for seven days”and this is for generations.

אבל כל שבעת הימים הוא אחר יציאת מצרים: "מצות יאכל את שבעת הימים", והיינו לדורות

For our forefathers did not need this, but rather [it was] that it did not have time, on its own, etc.

פי אבותינו לא היו צריכים לזה, אלא שלא הספיק ממילא כו

(And explanation of the matter “Because of this”behold, the concept of *mochin d'Abba* is explained above, that it is a drawing down from above the order of Hishtalshelus.

וביאור ענין "בעבור זה"הנה פירוש מוחין דאבא (***) מבואר למעלה, שהיא המשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות

That before Him, “like darkness, like light” literallyeven the Supernal Crown, etc., “blackness came first,” etc.

דקמיה פחשף כאורה ממש, מה שאפלו כתר עליון כו', אוקמא הוא קדם כו

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And even though there [in that level] it is the aspect of “If you are righteous, what do you give Him?”

ועם היות דשם בחינת אם צדקת מה תתן לו

however, when it is drawn down and shines from there into *Supernal Chochmah*, which is called *Abba*, and Israel is called children to the level of *Abba*

אבל כשנמשך ומאיר משם בחכמה עלאה, הנקראת אבא, ונשמות ישראל נקראים בנים לבחינת אבא

like the analogy of the son who is drawn from the mind of the father

כמשל הבן שנמשך ממוח האב

This drawing is called *mochin d'Abba*.

אז נקראת ההמשכה הנ"ל מוחין דאבא

If so, through this the drawing is only to the *side of holiness* specifically.

אם כן, על-ידי זה נמשכת ההמשכה רק בסטרא דקדושה ונקא

And see what is written further regarding the matter “Avadim hayinu,” etc., and “Hashem our G-d took us out,” etc.

ועין מה שכתוב לקמן בענין "עבדים היינו" כו', 'ן' ויציאנו ה' אלתינו" כו

And see what is written in the discourse *Ki Imcha Mekor Chayim* regarding the matter “Look down from Your holy habitation, from the heavens,” etc.

ועין בדברי המתחיל כי עמד מקור חיים, גבי ענין 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים כו

And in the discourse *Simeni KaChosamand* this is “My strength and song is Y-ah,” which are *Abba* and *Imma*, and through this: “This is my G-d,” etc.

וסדר הדבור המתחיל שימני כחותמונהו "עזי וזמרת ייה", שהם או"א, ועל-ידי זה "זה אלי" כו

And behold, the drawing from *Supernal Chochmah* is through the *Yesod of Abba*, which enclothes in the *Yesod of Ze'eir Anpin* and this is the matter of “Because of this.”

והנה, ההמשכה מחכמה עלאה היא על-ידי יסוד אבא "המתלבש ביסוד ז' אונהו ענין בעבור זה

And see in parshas *Vayeitzei*, 150b, regarding the explanation of “This is the gate of heaven”; and in parshas *Beshalach*, 61a; and *Yisro*, p. 70.

ועין בפרשת ויצא דף ק"נ ע"ב בענין פירוש "ונה" 'שער השמים', ובפרשת שלח ס"א א', יתרו דף ע

And see what is written in the discourse *Bachodesh Hashlishi* on “on this day,” etc.

ועין מה שכתוב בדברי המתחיל בחדש השלישי כו', 'ביום הנה כו

And this is [the idea] that the level of the Thirteen Attributes of Mercy, which are great mercies without limit

ונהו שבחינת י"ג מדות הרחמים, שהן רחמים גדולים בלי גבול

Nevertheless, they are called “Attributes of Mercy,” meaning there is a quality that limits the mercy so that it will only be drawn to a fitting place.

עם כל זאת נקראים מדות הרחמים, יש בחינת המגביל הרחמים שלא ימשכו רק במקום הראוי

Like the concept of “Anyone who does not have understanding, it is forbidden to have mercy on him,” etc.

ויבענין "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו" כו

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And see what is written on this in the discourse *Vaya'achilcha Es HaMan*.

וַעֲיִן מִזֶּה סֵדֶר דְּבוּר הַמִּתְחִיל וַיֹּאכִילְךָ אֶת הַמָּן

And this too is the explanation of “Because of this.”

"וְזֶהוּ גַם כֵּן פִּירוּשׁ "בְּעִבּוּר זֶה

And it is explained in *Bereishis Rabbah* on the verse “This is the book of the generations of man” “this” refers to the twelve tribes, and with the tribe of Levi they are thirteen, corresponding to the Thirteen Attributes of Mercy, etc.

וּפִירוּשׁ בְּרַבָּה עַל פְּסוּק "זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם" זֶה הֵיִינוּ י"ב שְׁבָטִים, וְעַם שְׁבַט לְוִי הֵם י"ג, שֶׁהֵם כְּנֻגָד י"ג מִדּוֹת הַרַחֲמִים כּו

And this is [the meaning of the verse], “You have done many [things], Hashem my God, Your wonders and Your thoughts toward us...” (Tehillim 40).

וְזֶהוּ "רַבּוֹת עָשִׂיתָ אֹתָהּ ה' אֱלֹהֵי, נִפְלְאוֹתֶיךָ (וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֱלֵינוּ" וּגו' (תְּהִלִּים סִימָן מ

The explanation: “Rabot” (many) anything that is great and mighty.

פִּירוּשׁ "רַבּוֹת" כֹּל דְּבָר שֶׁהוּא רַב וְעֲצוּם

See Zohar I, Parshas Vayechi, Ramaz 1; and in *Bereishis Rabbah*, end of Megillas Esther:

עֵינֵינוּ זֶהר חֵלֶק א', פְּרִשְׁת וַיְחִי, דְּר"ם א'; וּבְרַבָּה, סוּף מְגִלַּת אֶסְתֵּר

“You find that the good attributes of the Holy One, blessed be He, [are expressed] in abundance in the increase of goodness, in the abundance of kindness, in the abundance of mercy, in the abundance of...” etc.

אֹתָהּ מוֹצֵא שְׂמֵדוֹת טוֹבוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא* "בְּהַשְׁפָּעָה בְּפִרְוֵי וּרְבוּי הַטּוֹב, בְּרַבּוּי הַחֶסֶד, בְּרַבּוּי הַרַחֲמִים, בְּרַבּוּי כּו" ע"ש

And this is “Rabot asita” (You have done many) that is, the supernal attributes which are beyond measure and limitation are called “rabot” (many), like the expression “rav chesed,” “rav tov,” etc.

וְזֶהוּ "רַבּוֹת עָשִׂיתָ" דֵּהֵיִנוּ, הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁלְמַעַל מִמֶּדָּה וּגְבוּל, שֶׁנִּקְרְאוֹת "רַבּוֹת", כְּעֻנְיָן "וְרַב חֶסֶד", "וְרַב טוֹב" כּו

“Asita” (You have done) that they descended and were drawn into physical action.

עָשִׂיתָ" שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ וְנִמְשְׁכוּ בְעֲשֵׂיָה הַגִּשְׁמִיּוֹת

As explained in Tikkunei Zohar in the discourse *Vayehi Miketz*.

כְּפִי שְׁמֵבוֹאֵר בְּתִיקוּנֵי זֶהר בְּדַבְרֵי הַמִּתְחִיל וַיְחִי מִקֵּץ

And nevertheless, “Your wonders and thoughts toward us” as our sages of blessed memory said: The thought of Israel preceded everything.

וְעַם כֹּל זֹאת: "נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֱלֵינוּ" וּכְמֵאָמֵר "רַבֵּנוּ": "מַחְשְׁבֹתָנוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְמָה לְכֹל דְּבָר

And this is what is said: “And abundant is Your goodness to the house of Israel.”

"וְזֶהוּ: "וְרַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל

And it is written: “How abundant is Your goodness, which You have hidden for those who fear You,” etc.

וְכֹתוּב: "מֶה רַב טוֹבְךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לְיִרְאֵיךָ" כּו

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And see in *Bereishis Rabbah*, Parshas Toldos, Parsha 5: “Rabot asita...” “Why did [Isaac’s] eyes dim?” etc. in order that Yaakov would come and receive the blessings.

ועין ברבקה תולדות פרשה ה', 'רבות עשית' כו',
 'למה כהו' כו' כפי שיבא יעקב ויטל את הברכות

And in Parshas Bo, section 15, on the verse “This month is for you” “Your charity,” etc. “Your mercy,” etc. see there.

ובפרשת בא פט"ו על פסוק "החדש הזה
 לכם" "הצדקה שלכם" כו', "הרחמים שלכם" כו', עין
 שם

And see what is written in the discourse *Va'achaltem Achol*, in the explanation of “that He did with you, to make you wonder” see there.

ועין מה שכתוב בדברי המתחיל ואכלתם אכול,
 בפירוש "אשר עשה עמכם להפליא" עין שם

And this is “Because of this” He only said this at the time there is matzah and maror.

ונהו "בעבור זה" לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה
 ומרור

For through the maror and the bitterness of distance from Hashem, through this, one arouses the Thirteen Attributes of Mercy, etc.

שעל-ידי המרור והמרירות מרחוקו מה', על-ידי זה
 'מעורר י"ג מדות הרחמים כו'

As explained in the discourse *Kol Dodi Hineh Zeh Ba*, etc.

'לכו שכתוב בדברי המתחיל קול דודי הנה זה בא כו

And see in *Bereishis Rabbah*, Parshas Beshalach, end of section 23, on the topic of “And he shall say on that day...” etc.

ועין ברבקה בשלח סוף פרשה כ"ג, בענין "ואמר ביום
 "ההוא" כו

And the idea is, as it says in Menachos 53 [regarding the showbread]: “Let this come and receive this from this,” etc. and this is Moshe, who prophesied with ‘zeh’ (“this”), and he is the one who drew down the Torah.

והענין כמו שכתוב במנחות דנ"ג: "יבוא זה ויקבל
 זאת מזה" כו', והיינו מלשה שנתנבא בזה, והוא
 המושכת התורה

As is written in the discourse *Rashei HaMatos* on “To say: This is the thing,” etc.

וכמו שכתוב בדברי המתחיל ראשי המטות, גבי
 "לאמר זה הדבר" כו

And behold, the Torah is called “the droppings” (leftover flow) of supernal Chochmah.

והנה, התורה נקראת נובלות חכמה שלמעלה

However, in the future there will be a revelation of the inner dimension of the Torah, which is from the inner dimension of supernal Chochmah.

אכן לעתיד יהיה גילוי פנימית התורה, שהיא
 מפנימית חכמה שלמעלה

And this is what is intended in *Bereishis Rabbah* that in the future they will say twice “this is” “behold, our God... this is Hashem” that is, because the inner dimension of Abba will also be revealed.

ועל זה פנונו ברב"ה שלעתיד יומרו בי תמני "זה",
 "הנה אלהינו" "זה ה'" דהיינו, על-ידי שיחגלה גם כן
 פנימיות אבא

And see what the Ramaz wrote in Parshas Toldos, page 135, on the verse “And he shall say on that day,” etc.

ועין מה שכתב הרמ"ז פרשת תולדות דף קל"ה על
 'פסוק "ואמר ביום ההוא" כו

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

<p>Nevertheless, this revelation is drawn through “today to do them.”</p>	<p>".ומכל מקום, גילוי זה נמשך על-ידי "היום לעשותם".</p>
<p>And this is “Because of this” He only said this at the time when there is matzah and maror.</p>	<p>ונהו "בעבור זה" לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור.</p>
<p>That is, in the aspect of “today to do them,” for then is relevant the concept of free choice.</p>	<p>דהינו, בבחינת "היום לעשותם", שאז הוא ששייך בבחינת הבחירה.</p>
<p>As it is written: “See, I have set before you life and good, and death and evil... and you shall choose life.”</p>	<p>וקמו שכתוב: "ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע... ובחרת בחיים".</p>
<p>And behold, it is stated in <i>Pri Etz Chaim</i> that “maror” (bitter herb) has the gematria of “death.”</p>	<p>".והנה איתא בפרי עץ חיים, "מרור" גימטריא "מות".</p>
<p>And the meaning is that physicality is called “death” and “evil,” for it perishes and decays.</p>	<p>ופירוש, כי הגשמיות נקראת "מות" ו"רע", ושהיא קלה ונפסדת.</p>
<p>And spirituality is called “life” and “good,” as explained in the discourse <i>Ha'azinu Hashamayim</i>.</p>	<p>והרוחניות נקראת "חיים" ו"טוב", וקמו שנתבאר מזה בדברי המתחיל האזינו השמים.</p>
<p>Therefore, one must be in a state of maror and bitterness over having been drawn after physicality, etc., and [choose to] be in a state of “You shall choose life,” etc.</p>	<p>ועל כן צריך להיות בבחינת מרור ומרירות ממה שגמשה אחר הגשמיות כו', ולהיות "ובחרת בחיים" כו'.</p>
<p>And this is only relevant now, but in the future it is said: “He will swallow up death forever” (Yeshayahu 25),</p>	<p>ונה אינו שייך רק עכשיו, אבל לעתיד הוא אומר ("בלע המות לנצח") (ישעיה סימן כ"ה).</p>
<p>for physicality will no longer conceal or obscure, etc.</p>	<p>".שלא יהיה הגשמיות מעלים ומסתיר כו'.</p>
<p>And this is: “Hashem will wipe away the tear...” for “tear” is the gematria of 120, the number of permutations of the name <i>Elokim</i>, from which derive concealment and obscurity, etc.</p>	<p>ונהו "ומחה ה' דמעה" ש"דמעה" בגימטריא ק"ך.</p>
<p>Rather, it will be as it says: “And Hashem will be to me for a God.”</p>	<p>".אלא יהיה כמו שכתוב "והיה ה' לי לאלקים".</p>
<p>Like [the parable of] Hashem bringing out the sun from its sheath, etc.</p>	<p>על דרך "הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה" כו'.</p>
<p>And if so, then the concept of maror will no longer apply, for maror is about the aspect of concealment, which is called “death.”</p>	<p>ואם כן, אז אין שייך בבחינת מרור, שמתרור הוא על "בחינת ההסתור, הנקרא "מות".</p>
<p>Because then “He will swallow death,” etc., both spiritually and also in actual physicality.</p>	<p>כי אז "בלע המות" כו', ברוחניות, וכן בגשמיות ממש.</p>

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

And similarly, the concept of matzah, which is about guarding from chametz, is only relevant now.

וכן בחינת מצה, שהיא עננו השמור מהחמץ, אינה שייכת רק עכשו.

But in the future it will be like [at the Exodus], when the dough did not have time to leaven

"אבל לעתיד יהיה על דרך ש"לא הספיק להחמיץ",

for it will be impossible for chametz to come into being, due to self-nullification, etc.

שאי אפשר לבוא לבחינת חמץ, ויש גשמי כלל, מ'חמת הבטול כו

Or even from chametz itself there will not be any nurture to the external forces.

או כי גם מבחינת חמץ לא תהיה נניקה לחיצונים

That is, the chametz will not be a form of ego and arrogance of kelipah, but rather like "His heart was uplifted in the ways of Hashem."

דהיינו, שלא יהיה החמץ בחינת יש וגסות דקליפה, "אלא על דרך ו'גיבה לבו ב'דרכי ה

Like in the thanksgiving offering (Korban Todah), there were ten loaves of chametz.

וכמו שבקרבן תודה היו עשרה חלות חמץ

As the reason is explained based on the psalm *Mizmor LeTodah* (in the Siddur).

וכמו שכתוב הטעם על פי "מזמור לתודה" (בסדור

And our sages of blessed memory said in *Vayikra Rabbah*, Parshas Tzav, section 9: In the future, all sacrifices will be nullified, but the thanksgiving offering will not be nullified.

והנה אמרו רז"ל ברבך פרשת צו פ"ט: לעתיד כל הקרבנות בטליו, וקרבן תודה אינו בטל כו

And behold, all the sacrifices come with matzah, except for the chametz in the Todah offering and the two loaves [of Shavuos], which are brought chametz.

וקרי כל הקרבנות באות מצה, חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ

If so, this proves that in the future, due to the intense revelation, even the chametz will be clarified and elevated.

אם כן, מזה מברח שלעתידי, מחמת עצם הגילוי, יתברר ויתעלה גם החמץ

And see what is written in the discourse *Vayidaber* on the Tree of Knowledge regarding the two loaves, which were brought chametz.

ועינו מה שכתוב בדברי המתחיל ונדבר, דעין הדעת, מענין שתי הלחם שהיו באות חמץ

Therefore, the aspect of "Because of this" this is specifically at the time when there is matzah and maror, which is the aspect of "today to do them."

ולכן, בחינת "בעבור זה" זהו דוקא בשעה שיש מצה ו'מרור, שהוא בחינת "היום לעשותם"

Only then can one draw down the aspect of "zeh" (this) the revelation of the Infinite Light of the Blessed One that surrounds all worlds.

אזי דוקא ממשיכים בחינת "זה", הוא גילוי אור אין-סוף ברוח-הוא הסובב כל עלמין

For before Him, above and below are equal, therefore it is called "this" (*zeh*), as it is written: "The heavens and the earth I fill."

דקמיה מעלה ומטה שוין, על כן נקרא "זה", וכמו "שכתוב: "את השמים ואת הארץ אני מלא"

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

In contrast, in the time to come, the aspect of teshuvah will not help, as it says in the Gemara, Shabbos 151b, on the verse: "That you shall say, 'I have no desire in them,'" [which refers to days] that have neither merit nor liability, etc.

And see what is written in the discourse *Kol Dodi* regarding "Behold, this one comes, leaping," etc.

And perhaps this can also resolve the above question regarding "This matzah that we eat, for what reason?" because the dough of our forefathers did not have time to become leavened.

But behold, they had already been commanded earlier: "In the evening you shall eat matzos"!

The answer is that it is like what is written: "Declaring the end from the beginning," as is written in *Bereishis Rabbah*, Parshas Bereishis, section 15, on the verse: "He encircled the whole land of Chavilah" but Chavilah didn't yet exist, and you say "encircled"? Strange!

Rather, "declaring the end from the beginning" so too here, the main point of "this matzah that we eat" is because the dough did not have time to leaven until He was revealed, etc.

And what was written earlier, "In the evening you shall eat matzos" this is like "declaring the end from the beginning."

Nevertheless, the truth is also as stated above that there are two levels of matzah.

This too is the meaning of "beginning" (*reishis*) and "end" (*acharis*).

"Reishis" [beginning] from below to above is the concept of "The beginning of wisdom is the fear of Hashem," which is the lower fear (*yirah tata'ah*).

About this it is said: "If there is no fear, there is no wisdom" and this is the first matzah.

And from this is drawn afterward the level of "acharis" [end], which is the second matzah.

משאין כן לעתיד, אין מועיל בקנינת תשובה, וכמו שכתוב בגמרא פ'ק כ"ג ד'שבת דף קנ"א ע"ב על פסוק "אשר תאמר אין לי בהם חפץ", שאין בהם לא זכות ולא חובה כו.

ועיין מה שכתוב בדברי המתחיל קול דודי בענין "הנה זה בא מדלג" כו.

ועוד יש לומר לתרץ הקשיא דלעיל בענין "מצה זו שאנחנו אוכלים על שום מה" "על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ".

!"והלא כבר נצטוו מקודם: "בערב תאכלו מצות

שיש לומר, שהוא על דרך מה שכתוב: "מגיד מראשית אחרית", וכמו שכתוב ברבה פ'רשת בראשית פ'רשה ט"ו על פסוק "הוא הסובב את כל ארץ התוילה" עדן לא היתה תוילה, ואתה אומר "הסובב"? אתמהא

אלא "מגיד מראשית אחרית" וכן גם כאן, עקר הענין ד"מצה זו שאנחנו אוכלים" הוא "על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה" כו.

ומה שכתוב מקודם "בערב תאכלו מצות" זהו על דרך "מגיד מראשית אחרית".

ומכל מקום, האמת גם כן כנ"ל ד'שתי בקינות מצה הם.

"וזהו גם כן פירוש "ראשית" ו"אחרית

ראשית" למטת למעלה הוא ענין "ראשית חכמה" יראת ה', שזהו ענין יראת תמאה

שעליה אמרו "אם אין יראה, אין חכמה" והיא המצה הראשונה.

ומנה נמשך אחר כך בקנינת "אחרית", היא המצה השנייה.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

As written in *Pardes* of Rabbi Moshe Cordovero, entry “Acharis” this is the level of Yovel (Jubilee), and as is known, the Exodus from Egypt was drawn from the level of Yovel, from which freedom comes, etc.

וּכְמוֹ שְׁפָתוֹב בְּפִרְדֵּס לְבַעַל הַקְּבֵלָה, עֲרֹךְ
 "אַחֲרִית" שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת יוֹבֵל, וּבְנוֹדָע דִּי צִיּוּת מִצְרַיִם
 נִמְשָׁקֶת מִבְּחִינַת יוֹבֵל, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁק הַחֲרוּת כּוּ

And in *Ma'areches Elokus*, it is explained that “acharis” in numerical value is 475, the same as *kesser* (crown).

וּבְמַאֲרֶכֶת אֱלֹקוֹת פִּירֵשׁ "אַחֲרִית" ע"ה (475),
 גִּימְטְרִיאָא כְּתָר

And it is the concept of the King of kings being revealed, etc.

וְהוּא עֲנִין שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים כּוּ

And this is “declaring the end from the beginning” “declaring” (magid) implies drawing down, like the phrase “a river of fire flows forth.”

וְזֶהוּ "מַגִּיד מֵרֵאשִׁית אַחֲרִית" "מַגִּיד" לְשׁוֹן הַמְּשָׁכָה,
 "כְּמוֹ" נִהָר דִּינּוֹר דִּינִגִּיד וְנִפִּיק

That through the level of “reishis,” which is the lower fear, they merited the level of “acharis,” which is the higher fear.

שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת "רֵאשִׁית" שֶׁהִיא יְרָאָה תַּתְּמָאָה, זָכוּ
 לְבְּחִינַת "אַחֲרִית", הִיא יְרָאָה עֲלֵאָה

About this it is said: “If there is no wisdom, there is no fear” and this is “And with great awe,” meaning the revelation of the Shechinah, etc.

שֶׁעֲלֵיהָ אָמְרוּ "אִם אֵין חִכְמָה, אֵין יְרָאָה" וְזֶהוּ
 "וּבְמִוְרָא גְדוֹל", זֶה גִּילּוֹי שְׁכִינָה כּוּ

And it is like the concept “The beginning is wedged in the end,” etc.

וְכַעֲנִין "נִעֲוִץ תַּחֲלָתוֹן בְּסוּפֹן" כּוּ

[NOTE Summary:

The Alter Rebbe begins with a fundamental question: if the Jews were already commanded to eat matzah before leaving Egypt, why does the Haggadah say that we eat matzah because “their dough did not have time to rise”?

He explains that there are two distinct levels of matzah. One is commanded from above, and the other emerges from a Divine revelation so intense that chametz simply cannot exist. This opens into a broader framework: the difference between Yom Tov and Shabbos.

Yom Tov is the revelation of Binah, called “Mother,” where Divine light becomes graspable. This is why Yom Tov is associated with joy. Joy only exists when there is comprehension, when a being can perceive its movement from darkness to light. The soul rejoices like a child returning to see his father after distance, because now it understands the transformation.

This process operates within hishtalshelus, the chain-like descent of reality, where each level emerges from another. In this structure, the lower can ascend and grasp its source, creating joy and delight.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
 לְהַבִּין מַה שְּׂאָמַר בְּהַגְדָּה מַצָּה זוֹ

In contrast, Shabbos is the revelation of Chochmah, called “Father,” which comes from ayin, absolute nothingness beyond comprehension. Here, there is no grasp, no relational awareness, only bittul, total nullification. Therefore, there is no revealed joy on Shabbos, because joy requires awareness and contrast.

This distinction explains why matzah is called “food of faith.” Matzah represents mochin d’Abba, a supra-rational connection to the Divine that bypasses understanding. Just as a child recognizes a father before understanding what a father is, matzah connects a person to G-d beyond intellect.

Chametz, by contrast, represents ego and expansion, the yetzer hara. When the Infinite Light is revealed in the mode of Chochmah, “like darkness, like light,” there is no room for ego at all. This is why, at the moment of the Exodus, the dough could not rise. The revelation itself eliminated the possibility of spiritual inflation.

The Alter Rebbe further explains that the Exodus required a revelation beyond hishtalshelus. That is why it was “I and not an angel.” Any mediated revelation through angels belongs to structured, limited flow. But Egypt, being a place of extreme impurity, required a direct revelation from the Essence, from a level where even darkness does not conceal.

There are also two types of matzah:

The first night, an obligation, is the drawing of mochin d’Abba, a direct infusion of supra-rational Divine light. The remaining days are about sustaining and integrating this light into the seven middos, refining the emotional structure where the yetzer hara operates.

Maror represents bitterness over distance from G-d, which awakens the Thirteen Attributes of Mercy. This is necessary now, in a world of concealment, where choice exists. But in the future, when “He will swallow death forever,” neither maror nor matzah as we know them will be necessary, because there will be no concealment and no ego to guard against.

Ultimately, the phrase “Because of this Hashem did for me” refers to the power of mitzvah action. Through matzah, a person draws down the Infinite Light into the lowest realm, into Asiyah itself. The highest light becomes internalized specifically through concrete action in this world.

Practical Takeaway:

There are two modes of spiritual life: understanding and surrender.

Understanding creates joy. When you reflect, grow, and recognize how far you’ve come, you experience deep simcha. This is the avodah of Yom Tov, to internalize, to grasp, to celebrate movement from darkness to light.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
להבין מה שאמר בהגדה מצה זו

But there is a deeper mode: connection beyond understanding. This is matzah. This is doing what is right even when you don't feel it, don't understand it, and can't explain it. This is the quiet, simple, ego-less commitment that connects you to something infinite.

The yetzer hara thrives on expansion, on ego, on "rising." The way to counter it is not always through intellectual battle, but through matzah, through simplicity, humility, and direct action.

And most importantly: real transformation happens not through ideas alone, but through action. "Because of this Hashem did for me." When you act differently, even in small ways, you open channels for a light far beyond your current level.

Chassidic Story:

Rabbi Shneur Zalman once observed a simple Jew eating matzah on Pesach with intense sincerity, though he lacked any deep understanding of the kabbalistic meanings. The Alter Rebbe remarked that this Jew, through his simple act, was connecting to a level of G-dliness higher than many scholars could reach through comprehension alone.

Later, he explained to his students that the essence of matzah is not its intellectual symbolism, but its ability to draw down mochin d'Abba, a level beyond understanding. This simple Jew, through his pure action and faith, accessed that level directly.

The students, who had been deeply engaged in complex study, realized that while their understanding brought them joy and depth, it was the simplicity of action that opened the highest channels.

Therapeutic Psychological Integration (TPX)

Understanding vs. Surrender

There are two fundamentally different ways people relate to growth. One is through understanding, making sense of your experiences, seeing patterns, learning, integrating. This brings clarity and emotional reward. It feels like progress.

The other is through surrender, doing what is right even when it doesn't make sense yet. This feels uncomfortable, sometimes even empty, because there is no immediate emotional payoff.

Most people get stuck because they rely only on the first mode. If it doesn't feel meaningful, they stop.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
 לְהַבִּין מֵה שְׂאֵמֶר בְּהַגְדָה מַצָּה זֶה

But the Alter Rebbe is telling you something radical: the deepest transformation often happens in the second mode.

Why Joy Needs Understanding

Joy comes from contrast. You recognize where you were and where you are now. That recognition creates emotional expansion.

This is why insight feels so good. Therapy breakthroughs feel good. Spiritual clarity feels good. You finally “get it.”

But this also creates a dependency. If you don’t feel that clarity, you assume nothing is happening.

The Power of “Matzah Mode”

Matzah represents action without expansion. No ego, no inflation, no story.

In psychological terms, this is behavioral commitment without emotional validation.

You show up. You act right. You hold your values. Even when it feels flat.

This is incredibly powerful because it bypasses the ego. It doesn’t need to feel special, important, or elevated.

And ironically, this is what creates the deepest shifts.

The Ego Problem (Chametz)

Chametz is not just arrogance. It is the need to feel something in order to act.

“I need to feel inspired.”

“I need to understand why.”

“I need to be in the right mindset.”

That is spiritual inflation.

And it quietly blocks growth.

Direct vs. Mediated Change

Sometimes you try to change through systems, techniques, frameworks. These are like “angels,” structured processes.

Alter Rebbe
Likkutei Torah
Parshas Tzav - Pesach
 לְהַבִּין מַה שְּׁאָמַר בְּהַגְדָּה מַצָּה זֶה

They help, but they are limited.

Real breakthroughs often happen when something cuts through everything, when you act directly, beyond your current system.

That is “I and not an angel.”

Application

Pick one area in your life where you are waiting to feel ready.

Now remove the emotional requirement.

Act anyway.

Not dramatically. Not perfectly. Just consistently.

That is matzah.

Over time, something deeper begins to shift. Not because you understood more, but because you aligned more.

Modern Story

A young professional was struggling with consistency. He read books, listened to podcasts, understood exactly what he needed to do, but couldn't follow through.

His coach told him: “For the next 30 days, I don't care how you feel. You do the action. No negotiation.”

At first, it felt mechanical and empty. No motivation. No excitement.

But around day 18, something changed. The resistance dropped. The identity shifted. He wasn't someone trying anymore. He was someone doing.

Later, he said: “I spent years trying to understand my way into change. But the real shift happened when I stopped needing to feel it.”

That is matzah.

END NOTE]